

Emanoil Ciomac

POEȚII ARMONIEI

Ediție de Matei Bănică

Cuprins

Notă asupra ediției	7
Emanoil Ciomac Scurtă biografie.....	9
Johann Sebastian Bach	15
Beethoven în jurul centenarului din 1927	31
Robert Schumann	51
Frédéric Chopin	69
Franz Liszt.....	83
Giuseppe Verdi	101
Johannes Brahms	115
César Franck	127
Modest Musorgski	141
Claude Debussy.....	157
Maurice Ravel	193
George Enescu	205

Emanoil Ciomac

Scurtă biografie

Muzicolog, critic muzical și scriitor român, Emanoil Ciomac (n. 2 februarie 1890, Botoșani – d. 13 iunie 1962, București) a fost o personalitate culturală a primei jumătăți a secolului al XX-lea, astăzi pe nedrept aproape uitată. Provenea din vechea familie armenească Ciomac, cunoscută pentru interesul față de muzică, astfel că educația sa muzicală a început de timpuriu.

Studiile liceale le-a urmat la Liceul „A.T. Laurian” din Botoșani (1901–1906), apoi la Liceul Internat din Iași (1906–1908). În paralel, în aceeași perioadă a frecventat Conservatorul de Muzică din Iași (1906–1908), unde a studiat vioara, teoria muzicii și istoria muzicii. Ulterior, în anii 1912–1914, și-a continuat formarea muzicală la Conservatorul de Muzică din Leipzig, unde a studiat cu renumitul muzicolog Arnold Schering. Concomitent cu studiile muzicale, Ciomac a urmat Facultatea de Drept la Paris, obținând titlul de doctor în drept la Sorbona.

După finalizarea studiilor, Ciomac a renunțat la o posibilă carieră juridică și s-a întors în țară dedicându-se exclusiv muzicii. În 1914 s-a căsătorit cu pianista Muza Ghermani (viitoare profesoară la Conservatorul din București). În anii următori a început să anime viața muzicală bucureșteană prin conferințe și cronici muzicale. A fost un admirator fervent al lui Richard Wagner, căruia i-a dedicat un amplu studiu monografic, scris într-un stil captivant și documentat. De asemenea, încă din 1915 a legat o strânsă prietenie cu compozitorul George Enescu,

pe care îl considera un adevărat titan al muzicii românești. Această relație apropiată s-a concretizat ulterior și în

colaborări profesionale: Ciomac a tradus libretul operei *Oedip* de George Enescu, traducere pe care compozitorul o considera singura versiune valabilă.

În perioada interbelică, Emanoil Ciomac s-a impus ca unul dintre cei mai influenți critici muzicali din România. A publicat neîncetat cronici, recenzii și eseuri muzicologice în numeroase publicații ale vremii, precum *Adevărul*, *Convorbiri Literare*, *Muzica* sau *Revista Fundațiilor Regale*. Din 1935 până în 1939 a predat istoria

muzicii la Conservatorul particular „Pro Arte” din București, unde a contribuit la formarea unei noi generații de muzicieni. După al Doilea Război Mondial, a ocupat funcția de director (1945) și apoi de președinte (1947) al Filarmonicii „George Enescu” din București. Ciomac a avut ocazia să participe și la marile festivaluri internaționale de muzică de la Salzburg, Bayreuth, Viena și Paris, păstrându-se mereu în contact cu curentele muzicale europene.

Timp de aproape patru decenii, Ciomac a fost cronicarul atent al evoluției muzicale românești, reflectând în scrierile sale efervescența vieții de concert din țară. Studiile și articolele sale au fost reunite în două volume masive intitulate *Pagini de cronică muzicală (1915–1938)*, publicate postum în 1967. Un alt volum important este *Poezii armoniei* (apărut în 1968), pe care reputatul critic Iosif Sava l-a caracterizat drept „un microtratament de istoria muzicii, de estetică muzicală al cronicarului care a analizat săptămână de săptămână, în paginile ziarelor bucureștene, creațiile veacurilor ascultate în sălile de concert”. De-a lungul carierei, Ciomac a publicat monografiile dedicate marilor compozitori pe care i-a apreciat în mod deosebit, precum *Viața și opera lui Richard Wagner* (1934). De asemenea, a scris despre viața și creația prietenului său George Enescu, recunoscând de timpuriu geniul acestuia. După moartea sa a fost publicat volumul *Enescu* (1968).

Un capitol aparte într-o astfel de biografie încununează contribuțiile lui Emanoil Ciomac ca traducător. El a transpus în limba română peste 20 de librete de operă, oratorii și cantate, facilitând accesul publicului autohton la capodopere ale repertoriului internațional. Printre acestea se numără opere precum

Faust de Charles Gounod, *Cneazul Igor* de Alexandr Borodin, *Ariadna la Naxos* de Richard Strauss, dar și oratorii ca *Messiah* de G.F. Händel și *Creațiunea* de Joseph Haydn. Cea mai celebră realizare rămâne totuși traducerea libretului operei *Oedip* de George Enescu, considerată chiar de către compozitor drept singura traducere fidelă spiritului operei sale.

Yehudi Menuhin, Emănoil Ciomac, George Enescu

Pe lângă activitatea muzicologică, Ciomac a

demonstrat și talent literar: a publicat volume de poezii și teatru, ilustrând orizontul său cultural larg. Poliglot și intelectual rafinat, el a valorificat în scrisul său cunoștințe aprofundate de limbă franceză, germană și engleză, făcând ca analizele sale muzicale să fie accesibile și publicului cultivat, dar nespecialist.

Prin activitatea sa pasionată și erudită, Emanoil Ciomac a contribuit la dezvoltarea criticii muzicale românești și la promovarea muzicii culte în rândul publicului larg. Muzicologul Viorel Cosma l-a numit, pe bună dreptate, „cel mai desăvârșit educator al publicului bucureștean din prima jumătate a secolului al XX-lea”. Cronicile sale săptămânale, redactate într-un stil elegant și accesibil, erau așteptate cu interes de melomani, educând generații de ascultători și promovând constant valorile muzicii naționale, inclusiv muzica inspirată din folclor. De asemenea, Ciomac și-a manifestat mândria pentru originile sale armenesti, susținând ansamblul coral *Komitas* al comunității armenice din România.

Emanoil Ciomac s-a stins din viață la 13 iunie 1962, în București, lăsând în urmă o moștenire muzicologică remarcabilă și un exemplu de devotament față de cultura muzicală. Prin lucrările, traducerile și cronicile sale, el a îmbogățit patrimoniul critic și istoriografic al muzicii românești, ocupând un loc de seamă în galeria marilor muzicologi ai României. Deși astăzi nu se bucură de notorietatea pe care ar merita-o, contribuțiile sale rămân o referință valoroasă pentru istoria muzicii românești și pentru oricine dorește să înțeleagă evoluția vieții muzicale din secolul XX.

Johann Sebastian Bach

Odată cu Händel și cu Scarlatti, lumea întreagă a sărbătorit în 1935 pe J. S. Bach, de la nașterea căruia s-au împlinit 250 de ani.¹

Pretutindeni se dovedește interesul pe care-l deșteaptă muzica și figura celui mai auster dintre creatorii de geniu. Multă vreme a fost el ignorat pe de-a-ntregul sau rău cunoscut. Cu mijloacele de răspândire mecanice ale vremii de față, uriașa plăsmuire sonoră a nemuritorului *cantor* începe să fie și la noi mai prețuită. Până nu demult, atâția abia îi știau câteva piese instrumentale, ce li se păreau scolastice, reci, de expresie arhaică.

Acum marile audiții radiodifuzate fac să cadă într-adevăr din aer, pentru toată omenirea, minunea revelației spirituale a unor armonii cerești în tot înțelesul cuvântului. Atâția care am ascultat, în reculegerea intimității inspiratoare, *Patimile după Matei (Matthäus-Passion)* am înțeles ce purtător de cuvânt dumnezeiesc este J. S. Bach.

Recitalurile instrumentale obișnuite ne înfățișează o altă latură a multiplei sale creațiuni – o latură mai severă, mai puțin accesibilă la întâiul contact decât muzica lui religioasă. Dar și această muzică ne va lăsa să înțelegem cât de trainic, cât de actual e spiritul ei. Am vrea să punem în valoare corespondențele între arta lui Bach – constructivă, despuiată, dinamică, obștească și obiectivă, într-un cuvânt *clasică* – și postulatele vremii ce o trăim.

¹ Prima ediție acestui volum a apărut în anul 1936.

Beethoven în jurul centenarului din 1927

Opera celui apus acum mai bine de o sută de ani, văzută prin viața lui sufletească! Cine nu s-ar sfii în fața acestei uriașe evocări? Exemple muzicale ar putea încă lămuri în mică măsură înțelesul îngrădit al cuvintelor. Fără ajutorul lor ești asemeni celui care ar trebui să descrie splendoarea și adâncimea cerului înstelat într-o cameră întunecată, fără nici o fereastră deschisă asupra infinitului. Și să spui multora care au contemplat adesea cerul acesta câte comori și lumi nenumărate cuprinde sub umbra și lumina lui!

Aplecați prea des spre pământul mâhnit care ne ține, ni se pare că explorând imaginar imensa boltă, odată cu frunțile ne ridicăm întreaga făptură. Creștem înspre ideal. Și nu dorința de a ne face văzuți, ridicându-ne deasupra altora, ne mână, ci dorul de exaltare împărtășită, marele imbold tainic pe care-l simte și cea mai smerită ființă. Faptul claustrării noastre în întuneric, cu năzuința de a cuprinde în noi imensitatea, ne face însă și să ne adâncim în noi înșine. Pe aceeași cale lăuntrică a descoperit cerul în conștiința sa și „Marele Singuratic”, de a cărui viață în temnița pământească vorbim. Urmărind transfigurarea lui sufletească, granițele materiale parcă s-ar șterge, ne găsim aieva într-o lume himerică, unde sensul înălțimii ori al coborârii a dispărut. Prin harul lui, știm că suntem în centrul, în izvorul însuși al vieții și că trăim în noi înșine ca în plin cer.

Întru cucerirea acestei deplinătăți, Omul despre care vorbim a dat cea mai aprigă luptă cu destinul. Ca să-i

Robert Schumann

S-a spus că romantismul – în contrast cu clasicismul obiectiv – este *Eul* care se cântă. Nimeni nu este mai subiectiv, nimeni nu se destăinuiește mai mult pe *sine* în artă decât Schumann. Dar romantismul lui, de cea mai pură esență, rămâne intim, confidențial – și nu are pitorescul, coloritul exterior, retorica, splendoarea decorativă a unor romantici tipici și autentici, în totul deosebiți de el, cum ar fi, de exemplu, Hector Berlioz sau un Richard Wagner.

Și această înregimentare obișnuită în aceeași școală, în aceeași psihologie estetică a trei muzicieni cvasi-contemporani – ce stau totuși la poluri opuse – ne arată deșertăciunea clasărilor prea sistematice.

Ca să intrăm, fără altă introducere, în plin subiect, vom spune că din copilărie, din adolescența sa, Schumann, cu aplecarea caracterului său visător, trăia intens în lumea fictivă de comedie poetică pe care o plăsmuise, mai presus de realitățile vremii, tineretul acela himeric și idealist al Germaniei de acum un veac.

În acea epocă, el e un student în drept la Facultatea din Leipzig, destul de nelămurit asupra destinului său. Încă un meloman pasionat ce nu știe dacă se va putea consacra muzicii. Un fiu de bună familie burgheză. Portretele timpului ni-l arată când cu un chip frumos, nobil, fin (astfel cum l-a văzut, de pildă, pictorul Kniehuber), când destul de gras și de comun, în majoritatea imaginilor rămase. Un amănunt fizic caracteristic: configurația buzelor ce parcă fluieră. Mărturiile îl descriu cu acele trăsături morale pe care le va păstra toată viața:

